

УДК 378.091.59

ОКСАНА СТУПАК

АНАСТАСІЯ КОЗОРОГ

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті представлені форми та засоби роботи студентського самоврядування як фактору формування лідерської та управлінської компетенції студентів і визначена роль студентського самоврядування в процесі управління вищим навчальним закладом.

***Ключові слова:** студентське самоврядування, управління в системі вищої освіти, вищий навчальний заклад.*

Актуальність теми дослідження зумовлена визначальною роллю студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом на засадах демократизації та автономії освітніх закладів. З одного боку, участь у роботі волонтерських, громадських об'єднань та організацій постає практичною школою здобуття самостійності, опанування управлінських умінь, розвитку творчого потенціалу особистості та є важливим фактором формування лідерських якостей, основ управлінської культури, необхідних для майбутньої професійної діяльності. З іншого боку, залучення органів студентського самоврядування до управління навчальним закладом сприяє прозорості, відкритості прийнятті управлінських рішень стосовно організації навчально-виховного процесу вишу, конструктивної співпраці студентського та викладацького колективів, а також розвитку вищого навчального закладу.

Аналіз досвіду роботи органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах доводить недостатнє використання вищими потенціалу діяльності студентського самоврядування як підсистеми в системі управління вищим навчальним закладом.

Низка праць із вивчення впливу студентського самоврядування на формування особистості – І.Аносова, Л.Варламової, В.Демчука, Ю.Краценка, О.Невмержицької, К.Потопи, В.Приходька, М.Приходька, М.Соловей, Л.Шеїної - свідчить про загальну розробленість теоретико-методологічних засад функціонування студентського самоврядування та використання його потенціалу. Науковцями також досліджено питання впливу студентського самоврядування на формування лідерських якостей (А.Давлетова, Ю.Краценко, В.Кузнецова, Л.Шигапова), гуманістичної спрямованості студентів (Л.Варламова), на якість професійної підготовки фахівців (Л.Возняк, Г.Гарбузова, А.Давидова), соціалізацію студентства (Л.Шеїна), формування основ управлінської культури студентської молоді (І.Аносов, В.Приходько, М.Приходько). Разом з тим, посилення зацікавленості науковців участю студентського самоврядування у формуванні особистості студента не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Залишаються не розв'язаними питання

ефективного залучення органів студентського самоврядування до управління вищим навчальним закладом, що обумовлює напрямок дослідження, відображений у цій статті.

Метою статті є визначення ролі органів студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом.

Виклад основного матеріалу. Студентське самоврядування в сучасних вищих навчальних закладах (ВНЗ) має досить розвинену структуру, багатоаспектні форми виявлення на різних рівнях. Органи студентського самоврядування здійснюють свою діяльність на рівні групи, факультету, гуртожитку, студентського містечка та вищого навчального закладу. Водночас існують студентські наукові товариства, наукові гуртки, клуби за інтересами та інші форми студентського самоврядування.

Відповідно до статті 40 Закону України «Про вищу освіту», основними завданнями ОСС є: забезпечення та захист прав й інтересів студентів; участь в управлінні вищим навчальним закладом, в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організація дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; участь у заходах щодо забезпечення якості вищої освіти; внесення пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм, розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу, в тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів; проведення організаційних, просвітницьких, наукових, спортивних, оздоровчих та інших заходів тощо [2].

Для розуміння сутності студентського самоврядування як елемента в системі управління навчальним закладом, що має свої функції, суб'єкти й завдання та постає надійним фундаментом, практичною базою становлення навичок самоорганізації, самоуправління, прийняття управлінських рішень було важливо виявити характеристики окремих аспектів активності студентства як особистісного способу задоволення потреб відповідно до власної позиції.

Дослідження окремих аспектів активності студентства як його домінантної функції привертало увагу вчених: К. Абульханової-Славської, О. Галус, А. Губи, Л. Даниленко, Т. Плачинди, С. Савченка, О. Севаст'янової, С. Собко та ін.

Формування особистісної активності студентів є важливим показником ефективності процесу професійної підготовки, оскільки стимулює творчий розвиток, професійне спрямування, самостійність, прагнення до саморозвитку та досягнення результатів [6, с. 3]. Водночас, зазначена особливість студентської молоді не є можливою без мотивації, стимулювання та заохочення їхньої діяльності. Науковці визначають стимулювання діяльності людини як актуалізацію її потреб і задоволення від виконання дій. При цьому стимули повинні використовуватися послідовно, періодично й оптимально [4, с. 11].

Наразі варто констатувати, що науковці відзначають досить низьку громадську активність студентської молоді, небажання працювати над собою, несамотійність під час навчання (Б. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко та ін.). Б. Коротяєв справедливо зазначає, що головне завдання вищого навчального закладу полягає не у викладанні наукових знань, контролі й оцінюванні, а в ініціації та культивуванні самостійності студентства, його самовдосконалення, творчого розвитку [3, с. 190 – 191].

Автори констатують, що для розвитку творчої активної особистості студента необхідна спеціальна організація навчально-виховного та позанавчального процесу, що орієнтує на самостійну діяльність, ініціативність, інтерес. Формуванню в студентів потреби до самостійної активної діяльності сприяє колективна творча співпраця. Ця діяльність дозволяє студентам уже в стінах освітнього закладу пережити почуття задоволення результатами своєї праці, беручи участь у організації різних заходів [1, с. 117].

На нашу думку, залучення студентів до участі в організації позанавчального життя, зокрема в органах студентського самоврядування, слугує практичною школою здобуття самостійності, відпрацювання управлінських навичок, розвитку творчого потенціалу та вміння досягати поставлених результатів. Розширення сфери особистісної зацікавленості, виховання громадянсько-суспільної активності, орієнтованості на досягнення результатів діяльності, становлення власного комунікативного досвіду формують надійну базу для розвитку лідерської та управлінської компетентності студентів.

Досліджуючи питання визначення ролі органів студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом, визначимо взаємозв'язок між діяльністю студентських об'єднань та організацією навчально-вихованого процесу у виші.

Студентське самоврядування виступає важливою підсистемою в системі управління вищим навчальним закладом, що викликано соціально-педагогічними чинниками впливу на студентську молодь. Охоплюючи всі сфери життєдіяльності вищого навчального закладу (навчальну, наукову, виховну, спортивну, дозвілля) і функціонуючи на всіх рівнях (академічної групи, факультету, гуртожитку, університету), діяльність студентського самоврядування здійснюється в напрямку основних стратегічних завдань освітнього закладу. При цьому залучення студентів до суспільно-громадської діяльності сприяє формуванню лідерських, комунікативних, організаційних, управлінських якостей. Наведемо приклад заходів, організованих органами студентського самоврядування, що, з одного боку, забезпечують формування лідерської та управлінської компетенції студентів, а з іншого – безпосередню участь в організації навчально-вихованого процесу вишу.

Так, ОСС організовують проведення Школи лідерів, під час роботи якої студенти ВНЗ мають можливість узяти участь у навчально-пізнавальних заходах, спрямованих на формування соціальної активності студентської молоді (круглі столи, семінари, конференції з питань розвитку студентського самоврядування, особливостей управлінської діяльності ОСС університетського, регіонального чи національного масштабів), тренінгових заняттях і дебатних іграх із метою *забезпечення цілеспрямованого формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок*. Вибір цих шляхів реалізації освітньо-просвітницької діяльності був зумовлений доцільністю становлення активної життєвої позиції, стійких життєвих цінностей і адекватної самооцінки студентів у діяльності органів студентського самоврядування, що виступають підсистемою в системі управління ВНЗ.

Систематичне навчання студентів основ управлінської діяльності під час роботи Школи лідерів доцільно супроводжувати поступовим відпрацюванням навичок планування, організації, контролю під час діяльності ОСС, що передбачає

залучення студентів до участі в громадській діяльності студентів, організацію спільної діяльності з лідерами ОСС і самостійне проведення заходів. Отже, *поступове делегування управлінських повноважень студентам-керівникам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності* сприяє розвитку вмінь будувати міжособистісні взаємини, організаторських умінь, їхній результативності.

Практичне застосування в управлінській діяльності ОСС теоретичних знань студентського активу, здобутих під час навчально-тренувальної діяльності в межах Школи лідерів, на наш погляд, доцільно супроводжувати *презентацією учасниками студентського самоврядування досягнутих результатів у єдиному інформаційно-комунікативному полі*, що передбачає оприлюднення результатів діяльності ОСС (листівки, інформаційні повідомлення, оголошення, студентські газети і сайти, соціальні мережі), упровадження системи інформування щодо активності студентів. Ефективне запровадження таких форм діяльності студентського самоврядування сприяє підвищенню зацікавленості, формуванню ціннісного ставлення до життєвих і кар'єрних успіхів, прагнень до лідерства студентської молоді. Водночас упровадження рейтингу студентів із наукової, навчальної та суспільної діяльності сприяє розвитку вольових якостей, стійкої емоційної врівноваженості, рівня саморегуляції студентів.

Резюмуючи, відзначимо, що реалізація можливостей студентського самоврядування як елементу в системі управління ВНЗ сприяє формування лідерської та управлінської компетентності студентів.

У сучасній системі освіти органи студентського самоврядування на законодавчому рівні мають широкий спектр прав і можливостей щодо участі в управлінні ВНЗ, а саме: участь у вчених радах факультету й університету, організація та проведення наукових, культурно-масових, спортивних, оздоровчих та інших заходів, сприяння працевлаштуванню студентів тощо. Водночас, за погодженням з органами студентського самоврядування приймаються рішення щодо відрахування, поновлення, переведення, поселення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі (стаття 40 Закону України „Про вищу освіту”) [2]. З упровадженням змін до Закону України „Про вищу освіту” та внесенням доповнень і змін до положень про студентське самоврядування та статутів вищих навчальних закладів, адміністрація ВНЗ визнає необхідність залучення органів студентського самоврядування до управління навчально-виховним процесом.

Ми цілком погоджуємося з думкою С. Савченка про те, що студентське самоврядування є полігоном для відпрацювання студентських інновацій в управлінській, організаційній, соціальній галузях. Студенти, задіяні в роботі органів студентського самоврядування, отримують можливість приймати рішення, реалізовувати їх зі студентською громадою, відповідати за власні невдачі. При цьому важливою залишається активна ротація студентських лідерів із метою залучення до управлінської діяльності максимальної кількості студентів [5, с. 320].

Участь у діяльності органів студентського самоврядування дозволяє також набути управлінських й організаторських умінь, привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання. Це сприяє налагодженню конструктивної співпраці між студентами й адміністрацією вищого навчального закладу. Можливість управляти деякими напрямками його функціонування активізує молодь, спонукає

її до ознайомлення з усім, що відбувається навколо. Відстоюючи інтереси студентства, зокрема щодо організації навчального процесу, представники студентського самоврядування формують значно суттєвіші вимоги до ВНЗ та їхніх працівників, удосконалюючи не тільки процес викладання, а й його суб'єктів.

Студентське самоврядування як елемент у системі управління навчальним закладом, маючи свої функції, суб'єкти та завдання, реалізуючи свою діяльність на всіх рівнях, слугує надійним фундаментом і практичною базою для формування лідерської та управлінської компетенції студентів, зокрема здобуття управлінських навичок самоорганізації, самоуправління, прийняття управлінських рішень.

Основною ознакою діяльності студентського самоврядування як управлінської системи є взаємодія елементів управління, оскільки кожен суб'єкт може виконувати роль об'єкта чи навпаки, залежно від ситуації й окреслених завдань. Горизонтальні суб'єкт-об'єктні відносини формуються між студентами, яких залучено до діяльності самоврядування, між лідерами активу та студентами, між лідерами та адміністрацією, між студентами та адміністрацією. Налагодження співпраці та позитивної взаємодії для кожного виду взаємин є запорукою ефективної демократичної діяльності ОСС.

Для керівництва освітнього складу важливо бути в курсі проблем, побажань, подій, що відбуваються в студентському середовищі, знати їхню думку з приводу прийнятих рішень, а єднальною ланкою між керівництвом ВНЗ і студентами є орган студентського самоврядування, що озвучує нагальні проблеми студентства й допомагає в їхньому вирішенні. Лише рівноправна співпраця, а не вертикальна взаємодія приносять плідні результати в роботі органів студентського самоврядування та створюють сприятливі умови для участі студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом.

Висновки. Резюмуючи, відзначимо, що органи студентського самоврядування мають широкі можливості впливу на формування лідерської та управлінської компетентності студентів через забезпечення цілеспрямованого формування в представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок, поступове делегування управлінських повноважень студентам-керівникам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності, презентацією учасниками студентського самоврядування досягнутих результатів у єдиному інформаційно-комунікативному полі. Водночас залучення органів студентського самоврядування до управління вищим навчальним закладом сприяє удосконаленню навчально-виховного процесу, встановленню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією з метою перспективного розвитку навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Галус О. М. Формування творчої активності майбутніх педагогів як засіб їх професійної адаптації / О. М. Галус // Педагогічні науки. – Суми, 2004. – Ч. II. – С. 112 – 120.
2. Закон України „Про вищу освіту” : із змінами, внесеними від 01.07.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
3. Коротяєв Б. І. Освітній простір: очікування та виклики часу й життя : монографія / Б. І. Коротяєв, В. С. Курило. – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 308 с.

4. Плачинда Т. С. Педагогічні умови стимулювання активності студентів вищих навчальних закладів до фізкультурної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Т. С. Плачинда. – Кіровоград, 2008. – 22 с

5. Савченко С. В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства : монография / С. В. Савченко. – Луганск : Альма Матер, 2003. – 406 с.

6. Собко С. Г. Формування особистісної активності майбутніх учителів фізичного виховання у поза аудиторній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія та методика виховання” / С. Г. Собко. – К., 2006. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09. 2014 р.

СТУПАК О.

КОЗОРОГ А.

Государственное высшее учебное заведение «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина

РОЛЬ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УПРАВЛЕНИИ ВЫСШИМ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ

В статье представлены формы и способы работы студенческого самоуправления как фактора формирования лидерской и управленческой компетенции студентов и определена роль студенческого самоуправления в процессе управления высшим учебным заведением.

***Ключевые слова:** студенческое самоуправление, управление в системе высшего образования, высшее учебное заведение.*

STUPAK O.

KOZOROG A.

Deputy chairman of the student council of the State higher educational institution "Donbass state pedagogical University", Slavyansk, Ukraine

THE ROLE OF THE STUDENT GOVERNMENT IN THE MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The article defines the role of the student government in the management of higher educational establishments. For this purpose there have been revealed basic characteristics of certain aspects of student activity, and also there have been characterized relationships between the activities of student associations and organization of the educational process at university.

Covering all areas of higher educational establishment and functioning at all, student government activities are carried out in the direction of the main strategic objectives of the educational institution. Thus, the student government organizes the Leadership School, where students have the opportunity to participate in training and educational activities (round tables, seminars, conferences, etc.), training sessions and debates in order to provide the formation of necessary knowledge and skills for the representatives of the Student Government. However, it is quite reasonable to combine systematic management training of students with the gradual practicing of skills in planning, organization and control during the student government activities, which introduces students to participate in social activities, organization of joint activities with government leaders and independent events. This contributes to the gradual delegation of management powers to student government leaders in organization of various kinds of social and community activities. The practical application of theoretical knowledge acquired during a training activity student government in the management student asset advisable to accompany presentations of student government progress in one field of information and communication, which involves publishing the results of the student government (flyers, informational messages, advertisements student newspaper sites and social networks), the introduction of a system to inform students about the activity.

The main feature of the student government as a management system is the interaction of controls. Horizontal subject-object relationships are formed between students involved in the activities of the government, between leaders of the union and students, between leaders and administration, between students and administration.

Thus, a student government have good opportunities to influence the formation of leadership and management competence of students. However, their involvement in the management of higher education institutions contributes to the improvement of the educational process, and constructive cooperation between students and administration to long-term development of the institution.

Keywords: *student government, the management of higher education, higher education institution.*